

**KÉNYSZERSORSOK**  
**GERLÓCZY ATTILÁNÉ**  
**HERTELENDY VIKTÓRIA**  
**VIKI KAPITÁNY**

Viktória Sümegen született, az akkor már nehéz időket élő, egykor szebb időket látott, nagymúltú Zala megyei, vindornyalaki Hertelendy családba.

Apja, vindornyalaki Hertelendy Árpád<sup>1</sup> az első világháborúban, az olasz fronton harcolt az Isonzói csatában, majd 1916-ban, húsz évesen, a Doberdó-fennsíkon súlyosan megsebesült. A fiatalember száz százalékos hadirokkantként tért vissza szülőföldjére. Munkaképtelenként évekig családja eltartottjaként élt, majd szülei a szemközi házban lakó azonos vezetéknévű, valószínűleg távoli rokonlányt — Hertelendy Máriát — ki tudja milyen érvek, illetve egykori érzelmek alapján rábírták, hogy menjen hozzá — a gyakorlatilag járásképtelen fiatalemberhez — feleségül. A család megélhetését pár évig a két világháború közötti Magyarország, a Horthy-korszak szociális és hadigondozási intézkedésének köszönhetően kapott trafikjog biztosította, melytől az ötvenes évek elején megfosztották őket, ismét állandó jövedelem nélkül hagyva a családot. Édesanyja —, a kiváló rajztudású, szép és művelt, többre érdemes — Hertelendy Mária<sup>2</sup> a betegápolás mellett gyakorlatilag egyedül nevelte lányát. Viktória hétköznapijai — a kisvárosi-falusi környezetben — számos esetben kellemetlenséggel jártak, ugyanis szülei névazonossága és apja tolókcosis léte meglehetősen megnehezítette napjait...<sup>3</sup>

A lázadó természetű, akaratos és öntörvényű lány nem törődve a nehéz időkkel, kikényszerítette szüleitől, hogy sportoljon, zongorázzon, és nyelvet tanulhasson. A Keresztes Nővérek vezetése alatt álló Római Katolikus Polgári Leányiskolában kezdte tanulmányait Sümegen, majd a Kisfaludy Sándor Gimnáziumban eltöltött két év után a budapesti elit legelegánsabb gimnáziumában, az Isteni Megváltó Leányai Szent Margit Leánygimnáziumban folytatta tanulmányait, ahol érettségi vizsgát tett 1950-ben. Apácának készült, a soproni Isteni Megváltó Leányai Tanítóképző Intézetben szeretett volna tovább tanulni, de törekvését megakadályozta a háborút követő rendszerváltás. Egyházi

<sup>1</sup> Hertelendy Árpád (1896-1947)

<sup>2</sup> Hertelendy Mária (1906-1999)

<sup>3</sup> Szülei a Hertelendy család két ágából származtak, (Édesapja a vindornyalaki Hertelendy családhoz, Édesanyja a Hertelendy család rigácsi ágához tartozott. A család évszázadokkal előbb több ágra szakadt, de ennek ellenére vagy közeli rokonoknak, vagy „zabigyereknek” gondolták őt tágabb környezetében.

tanulmányokat folytatni, esetleg más irányú egyetemre bejutni számára akkor már lehetetlen volt, ő is az új rendszer üldözöttjévé vált. 1951-től a Belügyminisztérium E / 4-es Főosztály Személyzeti Csoport megfigyelése alatt állt, mint politikailag megbízhatatlan személy.<sup>4</sup> Budapesti önálló életét a vele szinte egykorú unokabátyjával Hertelendy Lászlóval,<sup>5</sup> a Héderváry utca 22. számú házban lévő közös albérletben kezdte, majd könnyűnek nem nevezhető életük hamarosan újabb megpróbáltatás előtt állt.

A politikai rendőrség lesújtott a „rendszer ifjú ellenségeire,” és a huszonkét éves Lászlót 1952-ben, egy őszi éjszakán elhurcolták — koholt vádak alapján — izgatás és kémkedés vádjával letartóztatták. A kommunista terror alapintézményében, az Államvédelmi Hatóság hírhedt, egyszerűen csak *Andrássy út 60*-nak nevezett, a politikai foglyok kihallgatására „szakosodott” titkosrendőrség székházában, alaposan kidolgozott, és válogatott kínzások közepette vallomásra kényszerítették, majd azt követően több mint három évet raboskodott az ÁVÓ különböző magyarországi börtöneiben.

*„Hertelendy Viktória szoros kapcsolatban volt nagybátyjával, vele együtt lakott, aki az ellenforradalmi szervezkedés miatt 3 év börtönbüntetést kapott, 1953-ban.”<sup>6</sup>*

Viktória egyedül maradt. Mivel a tovább tanulás az érettségit követően számára elérhetetlen volt, szakmája még nem lévén, egykori „Szent Margit” tanárnője segítségét kérve sikerült bejutnia a Kecskeméti utcában működő Radnai Gyors és Gépíró Iskolába. Első munkahelyén a Könnyűfémipari Beruházási Vállalatnál már, mint gépíró dolgozott. Szabad idejében aktívan sportolt, a Bányász Sportegyesület evezős szakosztályának igazolt versenyzője volt 1956-ig.

Az 1951 és 1954 közötti években, életét Viktória megpróbálta más fiatalokhoz hasonlóan konszolidált mederbe terelni, de magánéleti elképzelései nem váltották be a hozzá fűzött reményeket...

A húsz éves lány rá jellemző módon, hirtelen ötlettől vezérelve feleségül ment munkahelyi főnökéhez Rakonczay Lászlóhoz. A fiatalember a kezdetekben ügyesen palástolta politikai nézeteit, melyek szöges ellentétben álltak Viktória világnézetével. Időközben kiderült, hogy Rakonczay László a Magyar Dolgozók Pártjának aktivistája volt, és saját feleségéről is jelentett a hálózatnak. A szó szoros értelmében kegyetlen hónapokat éltek át, míg egy napon Viktória elmenekült a férfitől, és beadta válóperes igényét. A férfi természetesen nem

<sup>4</sup> Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára. Kiemelt akta: BEM E/4 Főosztály. Személyzeti Csoport. 155-1/2022

<sup>5</sup> Hertelendy László (1930-2022)

<sup>6</sup> Budapesti Rendőrkapitányság. Ügyszám: 944-1091. Határozat. (részlet) 1957. április 25.

nyugodott bele döntésébe és azt követően mindent gyalázatos eszközzel ellene irányult, mindent megtett, hogy volt feleségét ellehetetlenítse.

1954 őszén azonban egy baráti találkozón megismerkedett Gerlóczy Attilával, találkozásuk életre szóló fordulatot hozott számukra.

1955 februárjában Viktória korábbi munkahelyét, és addigi életét hátrahagyva, gépíróként a Faipari Szerszámkészítő Gyárban helyezkedett el, ahol Attila akkor már egy éve segéd munkásként dolgozott. Történetük rövidesen nem csak szerelmi szálon folytatódott.

Attilának és Viktóriának azokban az időkben házassági terveik még nem voltak, a baráti összejövetelék és a közös programok elegendőek voltak ahhoz, hogy jól érezzék magukat. Attila Pomázon, a Lupa Vidor utca 29-ben, Viki új albérletében Budapesten, a Szamuely utca 26. „hátsó udvarra” néző szobakonyhás lakásában lakott, azonban hamarosan újabb fordulat következett életükben. Elérkezett 1956 októbere.

Sem Viktóriának, sem Attilának nem volt túl sok vesztenivalója, így a forradalmi cselekményekbe a kezdet kezdetén aktívan bekapcsolódtak. Részt vettek szervezkedésekben és később a harcokban is. Ott voltak 23-án a Bem téren, majd a Kossuth Rádióhoz vonultak. Szemtanúi, és túlélői voltak a Gerő Ernő beszédét követő első lövöldözéseknek.<sup>7</sup> Viktória az elsők között volt, aki a kivágott Rákosi címeres lyukas zászlóval vonult a tüntetésen. Másnap már munkahelyén követelte a kommunisták kizárását a munkástanácsokból.<sup>8</sup>

*Hertelendy Viktória hivatalosan 1957. április 10-e óta van őrizetben. Az ellenforradalom napjaiban sokszorosította és terjesztette az ellenforradalmárok által kiadott „Piros vér folyik az utcán” című verset. Munkahelyén követelte a kommunisták kizárását a munkástanácsokból, azok ellen agitált, felhívást tett közzé, azzal, hogy felül kell vizsgálni a munkástanácsot, mert abban oda nem való kommunisták vannak.”<sup>9</sup>*

A forradalom napjait többnyire együtt töltötték, de közben Attila pár napra hazautazott Budapest-környéki lakóhelyére, ahol szintén bekapcsolódott a forradalmi eseményekbe. 1956. október 29-én, barátja Bóna Zsigmond megalakította a Pomázi Nemzetőrséget. Két nappal később Attila hivatalosan is csatlakozott hozzájuk, igazolványa keltezése alapján 1956. október 31-én. A pomázi nemzetőrök nem csak helyi szinten vették ki részüket a forradalomból, a

<sup>7</sup> Este nyolckor hangzott el [Gerő Ernő](#) beszéde, amely elítélte a tiltakozókat. A tűzparancsot [Bata István](#) honvédelmi miniszter, és / vagy [Piros László](#) belügyminiszter adta ki.

<sup>8</sup> A munkástanácsmozgalom 1956-ban, a magyar dolgozók utolsó nagy lázadása volt a kommunista uralom ellen.

<sup>9</sup> Budapesti Rendőrfőkapitányság. Sz: 944-1091 Tárgy: Hertelendy Viktória közbiztonsági őrizetbe helyezése. 1957. április 25. Gerlóczy család archívuma.

budapesti eseményekben is aktívak voltak. Főhadiszállásuk a tanácsházán működött, ahol fegyvereiket is rejtegették. A helyi események Pomázon, Csobánkán és Dobogókőn a pártüdülőnél zajlottak. Fegyvereiket a szentendrei katonai laktanyából és a pomázi Majdánpolje<sup>10</sup> fennsíkon lévő tüzérségi ütegállás barakkjából szerezték, mely cselekedetük később a csoport néhány tagjára nézve végzetesnek bizonyult.

Attila a következő napokban már, mint Pomázi Nemzetőr Budapestre utazott, és a Móricz Zsigmond körtéren, a Kilián Laktanyánál, valamint a Kálvin téren is bekapcsolódott a forradalmi eseményekbe, nem ritkán Viktóriával. Részt vettek a Sztálin szobor ledöntésénél, és jelen voltak a forradalom legvéresebb budapesti eseményén, a Kossuth téri sortűznél is.

Attila október 25-én a Kálvin téri harcokat követően, hazafelé indult, amikor a Ráday utca elején lévő egyik kapualjban, egy földön fekvő, vérző nyakú férfira lett figyelmes. Segítő szándékkal odalépett hozzá, majd döbbsen láta, hogy a sebesült Viktória unokatestvére, az ÁVÓ börtönéből frissen szabadult fiatalember, Hertelendy László volt. Felnyalábolta a férfit és a közelben lévő Bakáts téri kórházba sietett vele. Az ügyeletes orvos ambulánsan ellátta a nyaki ütőeret elkerülő lövést, majd javasolta, hogy a golyó eltávolítására ne várjanak, viszont sürgősen hagyják el a kórházat, nehogy jelentenie kelljen az esetet. Attila a közelben lakó Viktóriához sietett Lászlóval, ahol jelentős kockázatot vállalva bújtatták és ápolták a sebesültet. Attila egész életében következetesen kiállt hazaszeretete mellett, elve a Szózat szellemében az *„Áldjon vagy verjen sors keze; itt élned, halnod kell.”* eszme volt,<sup>11</sup> ennek ellenére Lászlót lábadozása alatt arra ösztökölte, hogy sürgősen hagyja el az országot. A maradni akaró fiatalembernek megszervezte a szökést, és László 1956 karácsonyán Kőszeg térségében a zöld határon veszélyes körülmények között Ausztriába, majd később az Egyesült Államokba menekült.

*„Hertelendy Viktória nagybátyja az 1956-os ellenforradalomban fegyveresen harcolt, megsebesült, majd félve a felelősségre vonástól disszidált.”<sup>12</sup>*

Amennyiben László itthon marad, ismerve a megtorlás időszakát, és annak módszereit, minden bizonnyal újra börtönbe kerül, és nagy valószínűség szerint kivégzik.

Viktória született forradalmárként a kezdetektől aktívan kivette részét az eseményekből. Tamási Lajos, a forradalom napjaiban *„megvilágosodott”* költő

<sup>10</sup> Majdánpolje. (Majdánpola) Pomáz településrésze, Csobánka irányában a hegyoldalon. (Valószínűleg a településen élő Szerbek nevezték el.)

<sup>11</sup> Az emigrációt választó barátait mindig emlékeztette erre a tézisére. Ő maga soha nem disszidált volna.

<sup>12</sup> Budapesti Rendőrkapitányság. Ügyszám: 944-1091. Határozat. (részlet) 1957. április 25.

mozgósító erejű, „*Piros a vér a pesti utcán*” című politikai versét,<sup>13</sup> mely később, október 29-én a Szabad Kossuth Rádióban is elhangzott, majd az „*Egy körúti sírkeresztre*”, valamint Hámory Zoltán „*Forradalmi fohász*” című versét munkahelyén sokszorosította, és a forradalmi helyszíneken a felkelőknek osztogatta, valamint alkalmanként el is szavalta a verseket.

1956. december 20-án forradalmi szerepvállalása miatt munkahelyéről kirúgták, és a tényt a hatóságnak jelentették. Viktória nem volt ismeretlen a politikai rendőrség előtt, 1951-től megfigyelés alatt tartották, mint politikailag megbízhatatlan személy szerepelt nyilvántartásukban.<sup>14</sup> Az 1957 és 1963 között zajló, társadalmi megfélemlítést is célzó megtorlás időszaka rövidesen elkezdődött, csak idő kérdése volt, hogy mikor éri utol őket a hatóság. 1957. március 23-án a hajnali órákban bekövetkezett, amire számítani lehetett, a Budapesti Rendőrkapitányság kiküldött nyomozói Hertelendy Viktóriát előállították a rendőrségen, majd előzetes letartóztatásba helyezték a budapesti „*Gyűjtőfogház*” politikai foglyok számára fenntartott Kozma utcai Kisfogháznak nevezett intézményében.<sup>15</sup> A foglyokat különlegesen kegyetlen bánásmódban részesítették. A kihallgatáson az akkor huszonhat éves Viktória minden fogát kiverték egy vasrúddal, majd aláírták vele vallomását.

A közelgő Húsvétra időzített, — nagypénteken kezdődő —, a smasszerek által cinikusan „*jutalomnak*” nevezett „*szabadtéri programban*” részesültek az elítélt hölgyek. A börtön udvarán felállított vesztőhelyen aktuálisan zajló, fiatal „*pesti srácok*” kivégzéseit kellett végig nézniük. Különös kegyetlenségükre jellemzően kilátásba helyezték, hogy ne legyenek nyugodtak, még az is lehet, hogy ők következnek. E kegyetlen megfélemlítésre szavak aligha találhatók.

1957. április 25-én a Budapesti Rendőrfőkapitányság határozata alapján Hertelendy Viktória előzetes letartóztatása megszűnt, és megkezdte a finoman közbiztonsági őrizetnek nevezett<sup>16</sup> 12 hónapos újabb szabadságvesztésének letöltését előbb Kistarcsán, majd Tökölön.<sup>17</sup>

<sup>13</sup> Tamási Lajos (1923-1992) reformkommunista költő. Forradalmi versei miatt, 1956 decemberében letartóztatták, majd pár nap múlva kiengedték. *Piros a vér a pesti utcán* című verse, Piros László belügyminiszter által kiadott 1956. október 23-i tűzparancsra utal.

<sup>14</sup> Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára. Kiemelt akta: 1951. BEM E/4 Főosztály. Személyzeti Csoport. 155-1/2022.

<sup>15</sup> Az intézet 1953-tól a Belügyminisztérium BM. Büntetés-végrehajtási Főosztály, Gyűjtő, majd Országos Börtön Budapest. Az 1956-os forradalmat követő megtorlásokban kiemelt szerepet kapott az intézmény, 1957 januárjától kizárólag politikai elítéltek számára tartották fenn.

<sup>16</sup> A forradalom leverését követően újrakezdődött az internálás, közbiztonsági őrizet néven.

*„Nevezett ellenséges beállítottságú tevékenysége a társadalomra veszélyes, ezért közbiztonsági őrizetbe helyezése szükséges. E határozat ellen a Legfőbb Ügyészhez benyújtandó panasznak van helye. A panasznak a közbiztonsági őrizet foganatosítására nincs halasztó hatálya.”<sup>18</sup>*

A közbiztonsági őrizet<sup>19</sup> tartama hat hónap volt, melyet a Belügyminisztérium a legfőbb ügyész jóváhagyásával meghosszabbíthatott. Viktória esetében természetesen ez történt.

*„Hertelendy Viktória közbiztonsági őrizetét a hivatkozott bekezdés alapján 1958. április 5-ig meghosszabbítom. Nevezett közbiztonsági őrizetének fenntartása a közrend és közbiztonság szempontjából indokolt.”<sup>20</sup>*

Tizenhárom hónapig tartó nehezen viselt megpróbáltatásai a börtönökben 1958. április 16-án véget értek.

*„Közbiztonsági Őrizetet Végrehajtó Országos Parancsnokság. **Elbocsátólevél.** 1958. április 16-án nevezett közbiztonsági őrizetét megszüntette. Utasítom, hogy 48 órán belül a Budapesti Rendőrfőkapitányság Igazgatásrendészeti Osztályán jelentkezzék. Tököl, 1958. április 16.”<sup>21</sup>*

A börtönben eltöltött időnek pozitív hozadéka is volt, saját szavaival élve „*nagyon jó volt a társaság.*” Mély barátságokat kötött elítélt társaival, többnyire egykori tanárnókkal, apácaikkal. A börtönben Attila rendszeresen látogatta és az utolsó beszélőn megígérte, hogy szabadulását követően elveszi feleségül. Attilának ugyan nem voltak korábban nősülési szándékai, annak ellenére, hogy együtt jártak és szerette Viktóriát, de a forradalomban eltöltött bajtársi tevékenységük, együttlétük változtatott hozzáállásán. Viktória a kihallgatásokon soha senkire nem tett terhelő vallomást, semmit nem tudtak kiverni belőle! Attilával kapcsolatban egy szót sem szólt...!

Az esküvőt egy hónappal szabadulását követően, 1958. május 10-én a Tabáni Alexandriai Szent Katalin Plébániatemplom tartották, ahol a szűk családon kívül

<sup>17</sup> A Kistarcsai Központi Internálótáborban fogvatartottakat az 1957-es év közepétől fokozatosan átszállították a Tökölön újonnan létesített internálótáborba.

<sup>18</sup> Budapesti Rendőrfőkapitányság. Sz: 944-1091 Tárgy: Hertelendy Viktória közbiztonsági őrizetbe helyezése. 1957. április 25. Gerlőczy család archívuma.

<sup>19</sup> A közbiztonsági őrizetként nevezett internálást 1960. április 1-jén az Elnöki Tanács [1960. évi 10. törvényerejű rendeletével](#) eltörölte („5. § A közbiztonsági őrizet intézménye megszűnik.”)

<sup>20</sup> Budapesti Rendőrfőkapitányság. Sz: 32594/ 1957 Tárgy: Hertelendy Viktória közbiztonsági őrizetének meghosszabbítása. Gerlőczy család archívuma.

<sup>21</sup> Közbiztonsági Őrizetet Végrehajtó Országos Parancsnokság. Elbocsátólevél. Tököl, 1958. április 16. Gerlőczy család archívuma.

rengeteg barát és harcostárs, is jelen volt, sajnos nehezített körülmények között, ugyanis rendőri felügyelet alatt álltak.

Attilát csodával határos módon nem találták meg a forradalmat követően, így nem is börtönözték be, pedig nem volt ismeretlen a hatóság előtt. Pomázi tevékenységük miatt Nemzetőr parancsnokát, egyben barátját és bajtársát, Bóna Zsigmondot, és Katona Sándor bajtársát 1957-február 13-án kivégezték. Rajtuk kívül még három nemzetőrré halálbüntetést szabott a bíróság, de ítéletüket az utolsó pillanatban életfogytiglanra változtatták. A pomázi akcióban részt vevő, de a rendőrség előtt ismeretlenül maradó további nemzetőröket távollétükben halálra ítélték, az egyik közülük Attila volt...

Hogy őt miért nem érte el a végzet? A kérdésre szűkszavúan ennyit mondott: *„Bizonyos körökben nem volt szokás egymást feljelentgetni.”*

E szavait finomabb verzióban megtalálhatjuk később Göncz Árpád Köztársasági Elnöknek írt egyik leveléből kiragadva:

*„Meggyőződésem, hogy velem együtt még sokan mások is csak elfogott bajtársaink becsületes helytállásának és szerencsénknek köszönhattük ezt.”<sup>22</sup>*

Megpróbáltatásaik, a korábbiakhoz mérten enyhébben, de folytatódtak. 1958. május 6-án, esküvőjük előtt pár nappal a Budapesti Rendőrkapitányság Határozatot küldött a további intézkedésükről Viktóriának:

*„Az I / 957 BM sz. rendelet alapján, lakóhelyén rendőrhatósági felügyelet alá helyezem. Jelen határozatom kézbesítését követő minden vasárnap köteles az illetékes őrsön jelentkezni. Eltiltom attól, hogy lakóhelyét, Budapest államigazgatási területét, hatóságom előzetes engedélye nélkül elhagyja, állandó bejelentett lakásáról 21 órától 5 óráig eltávozzon. Gyűléseket, italmérő helységeket, szórakozó helységeket, összejöveteleket és más nyilvános helyeket látogasson. Lakásán távbeszélőt üzemben tarthasson. Előző cselekményei alapján szabadulása után is szükséges fokozott rendőrhatósági ellenőrzése.”*  
1958. május 6.”

Csak, hogy ne érezzék biztonságban magukat, esküvőjüket követően a Szamuely utcai albérleti lakásuk postaládájában a következő levelet találták:

*„Kedves asszonyom! Én itt voltam, de sajnos nem tudtam Önnel beszélni, mivel nem voltak otthon. Tudom azt, hogy férjnél van. Tudom, hogy drága a szabadsága. Én sajnos nem nevezhetem meg magam. De nálam van egy pár akta Önről. Tudom, hogy 1 ½ évet ült. Most is kinéz annyi. Még menekülhet ettől, ha folyó hó 13-án este 10-11 óra között az általam kijelölt helyre 4200*

<sup>22</sup> Gerlőczy Attila Göncz Árpád Köztársasági Elnöknek írt levele. (részlet) Budapest, 1992.november 4.

(azaz négyezer kettőszáz forintot) a lábtörlő alá helyez, akkor az akta el fog égni. Ha nem, vessen magára. Én jót akarok. Üdv: Egy jóakarója. Sz. K. Őrnagy. u. i. (gyanús, de ez nem zsarolás, hanem mentés. De ha valaki ezt meglátja, hogy (?) a pénzt elhozzák, nem tudok segíteni.)”<sup>23</sup>

Azt, hogy a küldemény valóban zsaroló levél volt, vagy csak a kádár-korszak pribékjeinek fortélyos trükkje a félelem és bizonytalanság fenntartására, ma már nem tudhatjuk, és azt sem, hogy erre ők hogyan reagáltak. Tény, hogy a levél ott volt ajtajukra tűzve. A rendszer fokozott figyelme 1960. május 10-ig rájuk irányult, majd megkapták a várva-várt felmentést.

„Gerlóczy Attiláné rendőrhatalmát az 1/1957. BM. számú rendelet alapján megszüntetem. 1960. május 10.”<sup>24</sup>

Új korszak kezdődött számukra, az elszenvedett megaláztatásokat igyekeztek kitörölni emlékezetükből. Enyhülés következett a rájuk mért rendeltetésszerű kényszerpályán. Viktória nem lett apáca, Attila nem lett katonatiszt.

1963-ig — emlékeztetve őket előéletükre — szűrőpróba szerűen azért néha becsöngetett hozzájuk a rendőrség.

Viktória habitusának megfelelően gőzerővel kezdett dolgozni. Szamuely utcai albérletüket a Ráday utca 25-ben lévő félszuterén lakásra cserélték, társbérllővel a hátsó szobában. Attila apját, az egykori vezérkari tábornokot Pomáztól magukhoz vették. Az öregúr szabadidejében sokat sétált unokájával, velem — Gerlóczy Gáborral — mindig útba ejtve egy-két rokont és leginkább még életben lévő tiszt társait. Az idős katonatisztek fő témája természetesen a háború volt, mindig felevenítve a gorlicei áttörés dicsőséges pillanatait...

Sétánk néhány alkalommal Lajtos Árpád<sup>25</sup> vezérkari tiszt barátjához vezetett. Kedves emlék, hogy az egykori őrnagy felesége Dayka Margit<sup>26</sup> színésznő kedvesen mindig „kis tábornoknak” nevezett engem.

Viki akkoriban másodállásban ügyvédi irodában volt kisasszony és még egy fordítóirodának is dolgozott. Munkájában az idős tábornok sokat segített neki, ő lektorálta és diktálta a német és francia szövegeket.

Megbízható „munkatársa” azonban hamarosan elhagyta Viktóriát. Ráday utcai otthonukban, a nyugállományú vezérőrnagyot, vitéz alsóviszokai Gerlóczy

<sup>23</sup> Eredeti, autográf zsarolólevél 1958. (papír, ceruza). Gerlóczy család archívuma.

<sup>24</sup> Budapesti Rendőrfőkapitányság. Szám: 044-2380/4/1959. Tárgy: Gerlóczy Attiláné rendőrhatalmát az 1/1957. BM. számú rendelet alapján megszüntetése. 1960. május 10. Gerlóczy család archívuma.

<sup>25</sup> Lajtos Árpád (1910-1986) Vezérkari tiszt. 1949-ben Gerlóczy László az Igazoló Bizottságnál menteni próbálta, sikertelenül. 1952-ben 12 évi fegyházra ítélték, 1956-ban szabadult.

<sup>26</sup> Dayka Margit (1907-1986) Kossuth- díjas, érdemes és kiváló művész.

Lászlót 77 évesen, 1969. október 10-én szívbénulás következtében álmában érte a halál.

Attila tizenennyolc évesen, a gimnáziumi tanulmányait követő nyáron vezetői engedélyt szerzett. Gimnáziumi barátjával, Puch Jancsival arról álmodoztak, hogy Jancsi apja révén, aki az osztrák Steyr Puch gyár magyarországi képviselője volt, kedvező kondíciókkal autót fognak vásárolni. A kiszemelt Fiat Steyr 1100 B típusú autót, tervezgetésük tárgyát, természetesen nem tudták megszerezni, ötletük megmaradt álmoknak, Attilának saját autóra még tizenöt évet várnia kellett. 1963 nyarán, az USA-ban élő, történetünkben többször említett Hertelendy László és a Kanadában élő Gerlóczy Glória<sup>27</sup> segítségével, rendkívül bonyolult és kockázatos módon, ajándéknak álcázva — Attila álmát megvalósítva — egy 1958-as Opel Rekord gépkocsit vásároltak.<sup>28</sup> Viktória ismét „feszegette a húrokat,” bár igaz, hogy a Kádár-korszak politikája enyhülőben volt, de még javában működött a besúgó hálózat, a lakosság megfigyelése. Az ügyletet csak levelezés útján, természetesen virágnyelven lehetett bonyolítani, telefonálni akkoriban nem volt könnyű, minden hívást lehallgattak, magánembereknek ritka kivételtől eltekintve egyszerűen nem is volt készülékük. A vételhez szükséges anyagi forrást Viktória, akkoriban örökölt sümegi ingatlanának eladásából fedezték.

A vételárat forintban odaadták a hazalátogató Glóriának és ő, mint külföldi állampolgár átváltotta dollárra, majd hazautazását követően átutalta Lászlónak az összeget. Így László megvette az autót, és az USA-ból hajóval eljuttatta Magyarországra, mint ajándékot. Attiláék húzása merész volt, devizabűncselekmény elkövetése miatt akár le is tartóztathatták volna őket, ráadásul sokaknak szemet szúrt halványzöld Opeljük, a szürke hatvanas években. Nem gondolta senki, hogy az autó a felmerülő többlet költségek ellenére sem került többbe, mint egy új Trabant.

Sikeresen véghezvitt akciójuk után pár hónappal, 1964. április 30-án az éjféli órákban a Mária utcai Klinikán megszületett egyetlen gyermekük, Gábor.

Elképzelhetőnek tartom —, ismerve Viktória politikai szemléletét —, hogy kérésére nem május 1-e lett bejegyezve születési dátumként.

Attila az enyhülés éveitől 1971-ig, a 31. sz. Állami Építőipari Vállalatnál dolgozott magasépítő csoportvezetőként, majd magasépítő gyakorlatának köszönhetően a Vegyészernél helyezkedett el. Részt vett többek között az Észak-budai Fűtőmű 203 méter magas óbudai kéményének, és a pécsi adótorony

<sup>27</sup> Gloria Boyd, született Gerlóczy Glória (1924- 2024)

<sup>28</sup> 1957-ben 500 gépkocsit importáltak Magyarországra, ezzel indult újra a magánautózás. Korábban, az 50-es években csak egy-kétezer kivételezett magánautó volt forgalomban.

197 méter magas tornyának építési munkálataiban is. Próbálkozásai ellenére, a Műegyetem Építőmérnöki Karára nem sikerült bejutnia, az egyetem rendre elutasította felvételi kérelmét. Néhány évvel később 1976-ban, üzemmérnök képesítést sikerült szereznie, melynek köszönhetően osztályvezetőként dolgozott nyugdíjazásáig.

1977-ben a Vegyész-nehézszeripari beruházásokba kezdett Lengyelországban, Csehszlovákiában, az NDK-ban, majd az NSZK-ban is. Attila német nyelvtudásának köszönhetően azokban az években a cég kiküldött munkatársaként hónapokat töltött németországi munkahelyeken, jelentősen megváltoztatva addigi anyagi helyzetüket. Ennek köszönhetően Ráday utcai lakásukat, korábbi életterüket rövidesen hátra hagyták. Viktória legjobb barátnőjének és börtöntársának, Cipszer Mária<sup>29</sup> örökfogadalmas apácának köszönhetően „*remek munkahelyet*” talált. A Rozmaring Mezőgazdasági Termelő Szövetkezet Kertépítő Részlegén dolgozott titkárnőként nyugdíjazásáig. 1975-ben munkahelye kedvező ajánlatát elfogadva építési telket vásárolhattak Máriaremetén, a budai zöldövezetben, majd házépítésbe kezdtek. Az építkezést követően sokat utaztak, igyekeztek behozni kényszerű lemaradásukat e téren is. Viktória akkoriban már segíteni tudta édesanyját, Hertelendy Árpádnét — Arikát —, akit élete utolsó éveiben magukhoz vettek.

1978-tól remetei házuk élénk társadalmi életük központja volt, rendszeres kerti partikkal és kiterjedt baráti körük egyéb összejöveteleivel.

Az Antall-kormány intézkedéseinek egyike volt a kilencvenes évek elején hozott 1991. évi XXV. törvény, melyet a tulajdonviszonyok rendezése érdekében, az állam által az állampolgárok tulajdonában igazságtalanul okozott károk részleges kárpótlása érdekében hoztak. Attila abban az időszakban a család kárpótlási ügyeivel, és Kanadában élő unokatestvérének, Gerlóczy Glória magyarországi vagyonának kezelésével foglalkozott, kiemelt figyelemmel a Csontváry hagyaték utóéletére. Az időszakban történt Szlovákiában is a kárpótlás. Erőfeszítésének köszönhetően a család hozzájutott kassai örökségéhez, melynek rá eső részének eladásából lakást vásárolt a budai Dunaparton, szemben a Parlamenttel.

Attila rendkívül fontosnak tartotta a hagyományok ápolását, így a rendszerváltást követően az újraéledő Vitézi Rend Visegrádon megtartott ünnepségén, 1993. szeptember 12-én, unokája Máté harmadik születésnapján vitézzé avatták. Viktóriával beléptek az 56-os Szövetség Rendes tagjai sorába, majd látván a történelmi események történéseit a pozíciókhoz jutás érdekében kihasználó, sorra alakuló társaságok kiábrándító csatározásait, úgy döntöttek távol maradnak a szervezetektől.

<sup>29</sup> Cipszer Mária (1930-2003) I.B.M.V. örökfogadalmas apáca, 1956-os forradalmár.

Harminchárom évvel a forradalmat követően, Viktória alaptermészetére jellemző esemény történt a budapesti földalattin. A Batthyányi téri megállóban felszállt egy nő, leült mellé, majd egymásra néztek és felismerték egymást. Viki megölelte a megrémült asszonyt, mondván, hogy megbocsátott neki. Az egykori smasszernő, aki kiverte vascsővel Viktória fogait, nem mondott semmit, a következő megállóban a Moszkva téren sietve leszállt.

Rövidesen sor került állami szintű rehabilitációjuk is, amelyre sokáig kellett várniuk. A Magyar Köztársaság Országgyűlése az 1956- os októberi forradalom és szabadságharc idején a nemzet szolgálatában és a haza szabadságának védelmében szerzett érdemek elismerésére 1956-os Emlékérem kitüntetését alapított. 1991. október 23-án, Gerlóczy Attiláné és Gerlóczy Attila a fent említett állami kitüntetésben részesültek.

*„A Hazáért és a Szabadságért.*

*A Magyar Köztársaság nevében az 1956-os Emlékérmet adományozom Gerlóczy Attiláné részére. A Nemzet sorsát és történelmét meghatározó Dicsőséges Forradalmunk alatt példamutatóan helytállt, fogadja ezért a Magyar nemzet köszönetét.*

*1956. október 23. – 1991. október 23.*

*Göncz Árpád*

*A Magyar Köztársaság Elnöke*”<sup>30</sup>

Gerlóczy Attila, az arisztokratikus viselkedésű úriember 2006. június 16-án, hosszú betegségét követően, Bem rakparti lakásukban elhunyt. Halálos ágyánál legjobb barátja, a Kanadába emigrált egykori munkaszolgálatos és forradalmár, Selmeczy Erik fogta a kezét. Attila utolsó mondata a következő volt:

***„A jó harcot megharcoltam, a pályát végigfutottam, a hitet megtartottam.”***<sup>31</sup>

<sup>30</sup> 1956-os Emlékérem. Sz.: 93/102237.

<sup>31</sup> Pál Apostol második levele Timóteushoz.

Viktória húsz évvel élte túl férjét. Kilencven éves koráig folytatta kiterjedt baráti-rokoni kapcsolatainak ápolását, rendszeres összejöveleket tartva otthonában, és még jónéhány külföldi utazás is belefért életébe. Elérve aggkorát, kilencvenen túl betegsége erősödött, többször kifosztották otthonában, így kezdetben otthoni ápolásra, majd állapotának megfelelően intézményi ápolásra szorult, és a sors fintoraként, vagy eleve elrendeléseként — nyolcvan távol töltött év után, „nem szeretett” szülővárosába kíváncozott vissza. Kilencvenöt éves korában, 2026. április 21-én, egy sümegi idősothonban az egykori forradalmár feszülettel a kezében, imádkozva, „hitét megtartva, a harcot megharcolva” csendesen elaludt,

### Bevezető

Két éve ugyanitt, az első nagyszabású Hertelendy találkozón még körünkben volt édesanyám, Hertelendy Viktória, Viki kapitány, bizonyára sokan emlékeztek még rá.

A család kérésére röviden szeretném összefoglalni nem hétköznapi életútját. A történet túlmutat a személyes sors ismertetésén, válaszokat ad és számtalan kérdést generál.

Úgy gondolom, hogy nem elmesélem a történetet, a karakterrajzot, hanem felolvasom, az erősebb dramaturgiai hatás, és a pontos adatközlés érdekében.

A történet, készülő KÉNYSZERSORSOK című dokumentumkönyvem Hertelendy Viktóriáról szóló fejezetének rövidített változata, kb. 15 perc.

Gerlóczy Gábor

Vindornyalak, 2026.08.20.